

KONSUL JOHAN RASMUSSEN

KONSUL JOHAN RASMUSSEN IN MEMORIAM

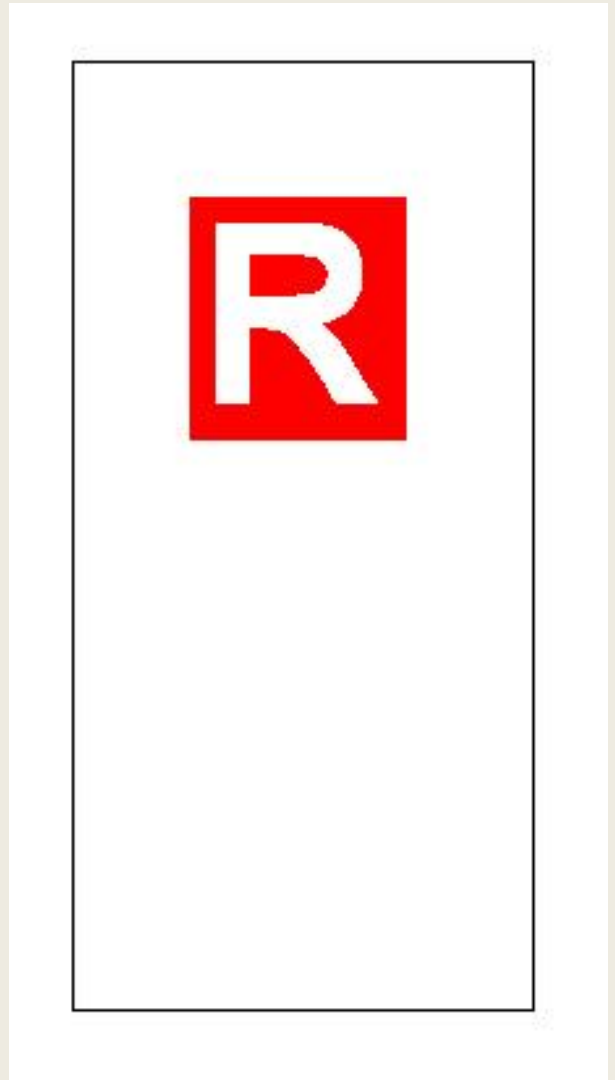
Norsk Hvalfangst Tidende No. 10 1966 (Joh. N. Tønnesen)

Ved Johan Rasmussens død 13. september 1966, tre kvart år etter konsul **Lars Christensens** bortgang, er igjen en av de store, gamle i norsk hvalfangst gått bort. Det synes som mer enn et underlig tilfelle at samtidig med dem glir også deres livsverk i hvalfangsten ut av Norges historie. I løpet av en måneds tid er to av Norges siste fire flytende kokerier solgt ut av landet, det ene, **THORSHØVDI**, for å brukes som oljeboringsplattform, det andre og det eldste, **SIR JAMES CLARK ROSS**, for å hugges opp som skrapjern. I samme time som rederen, Johan Rasmussen, ble bisatt til sin siste ferd,

gled det stolteste ledd i hans livsverk ut av Sandefjords havn til sin siste ferd. I sagatiden fulgte skipet store høvdinger i graven. Johan Rasmussen har i 50 år vært med å forme den norske hvalfangsts saga, fra årene før den antarktiske hvalfangst begynte i 1904 til den nå lakker mot sin ende.

Johan Rasmussen var født i Stavanger 11.januar 1878 som sønn av en skipsfører hvis slekt stammet fra Jæren. Etter examen artium i 1896 tok han juridisk embetseksamen i 1901, og samme år begynte han som fullmektig hos sakfører **Peder Bogen**, en av grunnleggerne av Sandefjords hvalfangst. Etter en avbrytelse i 1903—12 som forretningsmann i Oslo, kom han tilbake til Sandefjord og ble i 1913 kompanjong i Bogens store hvalfangstrederi, på den tid det største i verden. Det disponerte syv selskaper, som fanget fra landstasjoner og med flytende kokerier i Norskehavet, ved Afrika, Mexico, Alaska, Syd-Georgia og Syd-Shetland. Det var en god skole for en vordende hvalfangstreder. Peder Bogen døde allerede i 1914. I 1912 hadde han ansatt som kontorsjef den kjente hvalfangstbestyrer Alex. Lange, pioneren i fangsten med flytende kokeri i Antarktis, og sammen med ham overtok Johan Rasmussen forretningen under firmanavnet Johan Rasmussen & Alex. Lange. Ved sistnevntes død i 1922 ble skipsreder Torger Moe medeier i firmaet, som siden har fortsatt under navn av Johan Rasmussen & Co. Dels på grunn av vanskeligheter under 1.verdenskrig, dels på grunn av sammenbruddet av krigskonjunktorene et par år etter krigens avslutning, ble alle selskaper utenom Antarktis avviklet. Tilbake hadde firmaet de to solide sydhavs selskaper A/S Vestfold med stasjonen

Strømness Harbour på Syd-Georgia (det var dannet i 1920 ved en sammenslutning mellom A/S Sandefjords Hvalfangerselskab og A/S Ocean, Larvik (**Chr. Nielsen & Co. A/S**)), og A/S Sydhavet, som fanget med det flytende kokeri **SVEND FOYN I** ved Syd-Shetland. Det var således et redusert, men vel sanert og solid grunnlag for firmaets deltagelse i den store ekspansjon av hvalfangsten 1928—31. Det skjedde både ved

**SKORSTEINSMERKE FOR RASMUSSEN
I 1920 ÅRENE**

utvidelse av de gamle selskaper og ved start av nye.

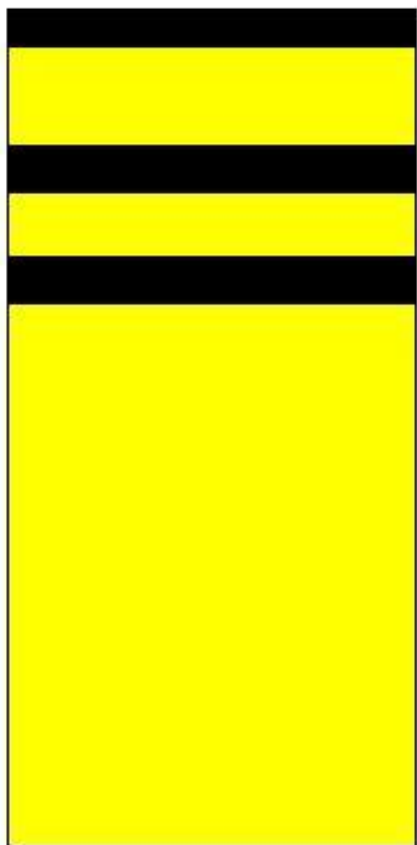

A/S ROSSHAVET

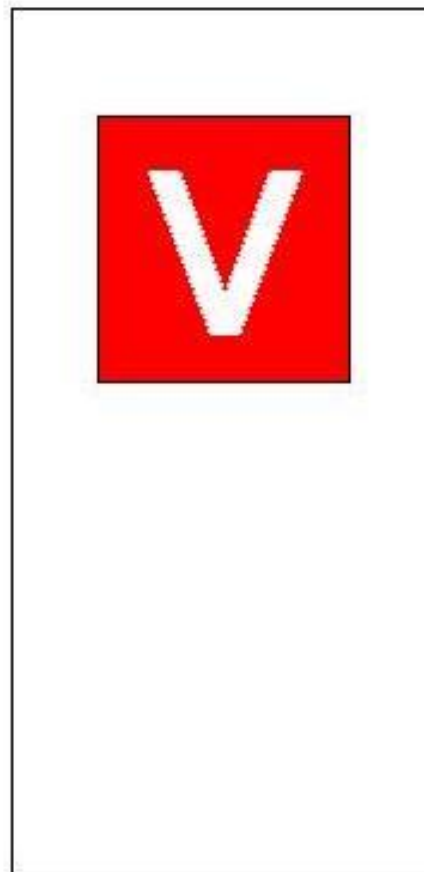
Det første av de nye var A/S «Rosshavet» som Johan Rasmussen stiftet i 1923 sammen med skipsreder Magnus Konow for å realisere C. A. Larsens idé om fangst i Rosshavet. Planen var uhyre dristig, men det lyktes å forsere pakkisen med det store, flytende kokeri **SIR JAMES CLARK ROSS (1)** og konstatere at Rosshavet iallefall for noen år bugnet av store, fete blåhval. Til denne ekspedisjon knytter seg den interessante begivenhet at i dens andre sesong, 1924–25, ble for første gang ut prøvd pelagisk fangst, isfangst, i større målestokk. Også andre tekniske nyheter ble her tatt i bruk for første gang.

Til sesongen 1926–27 ble satt inn nok et kokeri, det store **C. A. LARSEN**, det eneste som noengang har fått bygd opphalingslipp i baugen. I 1930 ble den gamle **SIR JAMES CLARK ROSS (1)** skiftet ut med et nytt, stort spesialbygd kokeri av samme navn. (Det var opprinnelig kontrahert av skipsreder **Anders Jahre**, men ble solgt under byggingen). Det var det første, store kokeri med dieselmotor som hovedmaskinen. Det var et av de ytterst få kokerier som overlevde den 2. verdenskrig og var i fangst helt til og med sesongen 1964–65. Da hadde det opparbeidet over 42.000 hval og produsert over 3 mill. fat hvalolje. Det har brakt Norge verdier for mange hundre millioner kroner.

Johan Rasmussen har den vesentligste andel i ekspansjonen av hvalfangsten 1928–31. Ikke mindre enn fire av de nye, spesialbygde kokerier 1929–31 ble bygd for Rasmussen-gruppens regning. Foruten **SIR JAMES CLARK ROSS (2)** var det **VIKINGEN**, bygd for det engelsk-registrerte selskap The Viking Whaling Co. Ltd, London, men med Johan Rasmussen som formann i styret. Det tredje var **SVEND FOYN**, kontrahert av A/S Sydhavet, og det fjerde **VESTFOLD** for A/S Vestfold. Begge de to sistnevnte kokerier måtte gå direkte fra verkstedet i opplag sesongen 1931–32 sammen med alle de andre norske kokerier og et par utenlandske. Verdenskrisen og sammenbruddet av hvaloljemarkedet brakte disse selskaper, som mange andre, i store økonomiske vanskeligheter, og da i de mest inntrengende andragender om lån i Norges Bank ble avslått, måtte begge kokerier selges til England, **SVEND FOYN** i 1932 til Star Whaling Co. Ltd., og **VESTFOLD** i 1934 til Vestfold Whaling Co. Ltd. I sistnevnte satt Johan Rasmussen og Torger Moe som de norske representanter i styret. A/S Sydhavet ble, etter å ha drevet skipsrederi et par år med en tankbåt, avviklet i 1936, men A/S Vestfolds skipsrederi har fortsatt til i dag.

VIKING CORPORATION, PANAMA

VESTFOLD WHALING CO. Ltd

Johan Rasmussen var blant de første som innså faren ved ensidig å bygge forretningen bare på en hvalfangst som mange spådde snart ville ta slutt. «*Sandefjord må også få det annet ben å stå på*», var hans ord. Den kanskje ikke minst vesentlige, iallfall den varigste, betydning av hvalfangsten for norsk næringsliv er den kapital den har seilt inn til ekspansjonen av norsk skipsfart og industri. Men med et visst vemod måtte man konstatere at ved salget av **SVEND FOYN** og **VESTFOLD** var det slutt på to av de eldste norske selskaper i antarktisk hvalfangst. Dette leder til den konklusjon at i en vurdering av Johan Rasmussens betydning for norsk hvalfangst, finner man at hans største innsats kanskje ligger på det indre plan. Allerede fra og med 1915 var han nestformann i Den Norske Hvalfanger-forening, stiftet i 1912, og 1919–28 var han dens formann. En gjennomgåelse av foreningens forhandlingsprotokoller viser at også i hans nestformanns tid var idet Johan Rasmussen som bar tyngden av foreningens arbeid. Hans usedvanlige evner som forhandler kom til sin fulle rett under de vanskelige forhandlinger med England om hvaloljen under 1. verdenskrig, forhandlinger som takket være Johan Rasmussens klokskap og takt ble avsluttet i 1919 med et for begge parter tilfredsstillende resultat. Glycerinen i hvaloljen var for de allierte et meget viktig råstoff til sprengstoffindustrien, og det er ikke for meget sagt at England førte krigen for billig norsk hvalolje.

I siste halvpart av 1920-årene utløp de 21-årige konsesjoner på britisk territorium i Antarktis. Da var den frie, pelagiske hvalfangst under full utvikling, og den truet med å gjøre de engelske konsesjoner og de store inntekter den konsesjonerte fangst skaffet England, verdiløse. Da England til gjengjeld truet med ikke å fornye konsesjonene for å stanse den pelagiske fangst, kom det innen norsk hvalfangst til et kraftig oppgjør mellom «de konsesjonerte» og «pelagikerne», med Johan Rasmussen som talsmann for de første og **Anders Jahre** for de siste. En følge av striden var den første norske hvallov av 21. juni 1929 for fangsten på det frie hav. Den ble utformet delvis etter forslag fra Statens Hvalkomité 1924—28 og av Den Norske Hvalfangerforening. I begge satt Johan Rasmussen og var med på å prege den form denne lov fikk som skulle bli utgangspunktet for all senere lovgivning om regulering av den pelagiske hvalfangst. I medhold av loven ble i 1929 opprettet Statens Hvalråd. Dette Hvalråd ble i desember 1936 avløst av et nytt på bredere basis. Den Norske Hvalfangerforening var blitt sprengt på motsetningen mellom de to grupper og oppløst i 1929, og en ny, internasjonal forening var samtidig blitt stiftet, Hvalfangerforeningen, The Association of Whaling Companies. Som formann for denne 1936—38 representerte Johan Rasmussen i disse år hvalfangstselskapene i Hvalrådet. I Hvalfangernes Assuranceforening var han formann i styret i 21 år, 1928—49

Disse tørre tall og fakta sier lite om det enorme og ansvarsfulle organisasjonsarbeid Johan Rasmussen utførte i årene 1931—39, den mest kritiske periode i norsk hvalfangsts historie. Den kjempet i virkeligheten for sin eksistens, mot indre splid, mot England og margarintrusten, mot de nye hvalfangstnasjoner Japan og Tyskland, og mot statlige inngrep i den frie næring. Det var en dramatisk kamp for «*the survival of the fittest*», en kamp som Norge på vesentlige punkter tapte. Ved samhold i kvoteavtaler og salgsringer søktes reddet hva reddes kunne. I de utallige styrer, forhandlingsutvalg og komiteer dette førte med seg, finner vi alltid Johan Rasmussen på en sentral plass. Han hadde en egen evne til å dempe lidenskapelige gemytter og forlike ytterliggående standpunkter. Ofte når en sak syntes å ha låst seg fast, ble han tilkalt til regjeringen, som med fortrinn lyttet til hans kloke råd

I Sandefjord var Johan Rasmussen i en årrekke medlem av direksjonen i **A/S Framnæs mek. Verksted**, i Aktie-Kreditbanken og i Privatbanken i Sandefjord A/S. Han fikk også tid til å delta i kommunepolitikken som medlem av Sandar herredstyre 1917—37, derav som ordfører 1920—29. Hans musikalske og øvrige kulturelle interesser ga seg utslag bl.a. i restaureringen av [Gokstadhaugen](#) og som aktiv sanger (og æresmedlem) av Sandefjord Sangforening og som livsvarig medlem av Sandefjords Orkesterforening. I det hele hadde all kunst hans varmeste interesse.

Johan Rasmussen var svensk konsul 1920—48. Han var kommandør av Vasaordenen og ridder av St. Olavs orden 1. kl.

Om enn Johan Rasmussen var en innflytter til Sandefjord, ble han både gjennom sitt ekteskap i 1907 med Berit Klaveness, av en av Sandars fremste slekter, og ved sitt virke i den grad knyttet til Sandefjord som verdens hvalfangst sentrum, at han gjennom sitt lange

liv kom til å stå som en eksponent for hvalfangstens rederstand, som en av dens fremste talsmenn og som en av dens mest sympatiske representanter

Kilde: Norsk Hvalfangst Tidende No. 10 1966 (Joh. N. Tønnesen)

Oppdatert: 07/01-08 (S. Norheim).